

Ne može se doći u Bački Monoštor, a da se ne prođe Velikim bačkim kanalom, najvažnijom istorijskom, ekološkom, turističkom tačkom ovog dela Bačke. Ako se ipak učini taj propust, bilo da za to postoji objektivni ili neki drugi razlog, u Bački Monoštor valja doći ponovo.

Veliki bački kanal je uglavnom nosio imena kraljeva i careva manorhija u kojima se nalazio. Kada je u vreme Austrijskog carstva prokopan, pa sve do 1918. zvanično se zvao Kanal cara Franca I., u narodu poznatiji kao Francov kanal; od 1918., kada je Vojvodina prisajedinjena Srbiji, do 1945. nosio je ime Kanal kralja Petra I., da bi posle 1945. u sve plovne puteve Evrope bio upisan kao Veliki bački kanal. Međutim, svi poznavaoци ove vode, vole da ga zovu Kišov kanal, po vojnem inženjeru habzburške monarhije poljskog porekla, glavnem projektantu i njegovom idejnom tvorcu, rukovodiocu na prokopavanju kanala, ukratko ocu kanala Jožefu Kišu. Kanal je jedan od najstarijih u Evropi, a 01. maja ove godine napunio je 217 godina od dana kada je pušten u upotrebu.

Jožef Kiš je rođen u Budimu, iako je porodica bila poreklom iz Apatina. Otac mu je bio oficir austrijskog carstva i jednom od ratova protiv Turaka je poginuo i sa bratom Gaborom, kao deca poginulog oficira, iskoristio pravo na besplatno školovanje na carskim vojnim akademijama. Završili su Bečku vojnu akademiju čiji je osnivač i pokrovitelj bio Eugen Savojski. Iako su završili vojne škole nisu bili ratnici već inženjeri, tačnije geodeti. Godine 1762. Jožef Kiš je otisao na studijsko putovanje u Englesku i prisustvovao je puštanju u rad čuvenog Manchester Ship Canal-a koji mu je poslužio kao „mustra“ za njegovo potonje delo.

U vremenu kada su Turci proterani sa ovih prostora, 1780.-te, Jožef Kiš dolazi po zadatku na teritoriju sela Sivac, da vrši ispitivanja i pripremu terena za izgradnju naselja za dolazak Podunavskih Švaba. Pet godina kasnije započinje prokopavanje prvog kraka kanala prema Dunavu, od Sivca prema Somboru, da bi sledeće godine nastavljeno prokopavanje drugog kraka prema Tisi. Oduševljen rezultatima isušivanja zemljišta, koje je na ovom području bilo močvarno, kreće veliki poduhvat spajanja dve velike reke, Dunava i Tise. Izgradnja kanala traje od 1785. do 01. maja 1802. kada je pušten u upotrebu. Prokopavanje je trajalo punih 17 godina iz razloga što je sve prokopano ručno. Prema zvaničnim podacima, na kanalu je svakodnevno radilo 3.000 ljudi, uglavnom vojnih zarobljenika, većinom Francuza, lokalni zarobljenici i ponekad vojska. Prilikom prokopavanja je izbačeno zemlje i mulja više nego prilikom prokopavanja Sueckog kanala, mnogo godina kasnije.

Veliki bački kanal spaja dve velike reke - Dunav i Tisu. Kod sela Bezdan se spaja sa Dunavom, kod Bečeja sa Tisom. Ukupna dužina kanala je 112 km, prosečna dubina tri metra, širina obala u proseku 35 metara, širina korita preko 17 metara. Potez kod Bačkog Monoštora zove se Opaljenik, zapravo je to vikend naselje sa sedamdesetak kuća i voćnjaka smeštenih

između dva mosta, tzv. „Pislinog“ (ulaz u Monoštor iz pravca Sombora) i pontonskog mosta (ulaz u Monoštor iz Bezdana). Dubina kanala na ovom potezu je od 4 do 5 metara.

Osim kanalisanja voda, izgradnja kanala je imala i veliki ekonomski značaj. U vreme kada kanal nije postojao, razne robe i sirovine sa kojima je Habzburška monarhija trgovala išle su preko Crnog mora. Sa proterivanjem Turaka, inženjeri monarhije su izračunali da bi prokopavanjem ovog kanala skratili taj put za 200 kilometara, odnosno šest do osam nedelja plovidbe. Dugo godina u žargonu ga i danas nazivaju „put soli“, zato što je so kao tražena roba tog vremena za potrebe monarhije prevožena ovim putem.

Od 1802. godine kada je kanal pušten u upotrebu i narednih 47 godina, ozbiljni brodovi prepuni tereta i do par stotina tona vukli su konji, tako što je brod išao sredinom kanala, a na pramcu i sa leve i desne strane jakim užadima bile vezane konjske zaprege. U zavisnosti od veličine i težine tereta, brod je vuklo četiri do dvanaest konja sa obe strane. Njih je vodio čovek, vodič, a lađari su stajali na lađama i dugačkim štapovima pomagali plovidbu. Uzimajući u obzir velike napore kojima su životinje bile izlagane, bilo je zabranjeno njihovo jahanje. Konji su se kretali utvrđenim stazama, kopitarnicama, sa desne i leve obale reke, koje nisu bile pošumljene kao danas.

Veliki bački kanal, iako veštačka tvorevina, predstavlja zatvoren eko sistem, po čemu je jedinstven u Evropi. Na potezu Bezdan - Mali Stapar, u „Gornjem Podunavlju“, voda kanala je prve kategorije po EU standardima, što potvrđuje nekoliko biljnih i životinjskih vrsta koje ovde žive: osim žutog i roza lokvanja, tu je i onaj najređi u Evropi - zaštićeni vodeni beli lokvanj, koji bira samo čistu vodu za svoje stanište. Kazna za svaki uzbrani cvet belog lokvanja iznosi 15.000 dinara. Ovo je stanište i rečnog raka, koji takođe bira zdrave vode, i zahvaljujući njemu tu je i rečni som koji rečnog raka smatra poslasticom. Veliki bački kanal naseljavaju sve vrste dunavske ribe osim kečige, žabe, nekoliko vrsta kornjača, osam vrsta vodenih zmija, i rečna meduza. Monoštorci vole da kažu da ništa što živi u kanalu nije otrovno, opasno po čoveka, niti ga napada. U ovom području živi Carska čaplja, mala siva čaplja, gnjurci, kormorani, labudovi, patke. Kanal je bogat pticama, od Carske čaplje, Male sive čaplje i gnjuraca, kormorana, do labudova, pataka. Dve vrste su ipak posebne za „Gornje Podunavlje“ zato što nigde u Evropi ne uspevaju da se razmnožavaju na slobodi osim u „Gornjem Podunavlju“, a to su crna roda i orao belorepan.

Šume su deo Specijalnog rezervata prirode „Gornje Podunavlje“, koji je 2017. godine, postao i deo Rezervata biosfere „Bačko Podunavlje“, pod zaštitom UNESCO-a. Šuma duž kanala je najčuvenije i najbogatije lovište jelena kapitalca u Evropi. Lovi se i divlja svinja, srndač, zec, ptice... Svakog septembra u Bački Momoštor dolaze lovci, zbog cene su to uglavnom stranci, predstavnici političke elite, evropske aristokratije, vlasnici kompanija, što govori o značaju i bogatstvu ovog lovišta u evropskim okvirima.

Veliki bački kanal - od puta soli do najatraktivnijeg evropskog lovišta
petak, 02 avgust 2019 08:40

Veliki bački kanal - od puta soli do najatraktivnijeg evropskog lovišta
petak, 02 avgust 2019 08:40

www.topsrbija.com

www.topsrbija.com